

## מראי מקומות - בבא בתרא י'

לבינונים כן]. אבל הק' דמהגמ' לכאו' מבואר דלא כזה, דאי' דכי מטא מעלי יומא דכפורי, ומשמע מזה דהחשבון שמתחיל מיו"כ זה סיים ביו"כ הבא. ולכן כ' דמה דאי' ברש"י כאן פש גבייהו בער"ה, ט"ס הוא וצ"ל עיו"כ (וע"ע בהגהות הב"ח דמגיה הרש"י לעיל לומר מוצאי ר"ה, ולדבריו עדיין ק' קו' המהרש"א מהגמ'). וע"ע בעיון יעקב דכ' דמה דכ' רש"י דחזא להו חלמא במוצאי יו"כ, היינו ע"פ מש"כ להק' שם דלכאו' חלומות לית בהו ממשא, וכ' דאולי במוצאי יו"כ יש בהם ממש, דהא אי' בברכות דבחלום אדבר בו היינו ע"י מלאך, ובמוצאי יו"כ מסתבר דהי' ע"י מלאך ולא ע"י שד (דזהו האופן האחר דאי' בגמ' בברכות שם, דאמרי' דחלומות שוא ידברו). וע"ש עוד מש"כ ליישב קו' זו, דבעלמא אמרי' דחלומות לית בהו ממשא.

(ה) **המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד ע"ז-** ביאר הקובץ שעורים (נא) השייכות, דמי שהוא עובד ע"ז, היינו משום דס"ל דהע"ז יכול להטיב או להרע לו. וכן במי שמעלים עיניו מן הצדקה, משום שהוא חושב שהמעות יכול להטיב לו או להרע לו, ואינו מכיר דהכל הוא באמת מאת ד'.

(ו) **אא"כ ממונה עליה כר' חנניא בן תרדיון- פי' תוס',** דהיינו נאמן כר' חנניא בן תרדיון, אבל אי"צ להיות צדיק כמותו, דהא כבר בימי אמוראים לא היו הגבאים צדיקים כמותו. אולם ע' בבית יוסף (יו"ד רמ"ט, ז'), שכ' לדקדק מדברי הרמב"ם (מתנ"ע י', ח') דס"ל דצריך להיות חכם כרחב"ת, וכן דייק מדברי הטור. וכ' דבזמן הזה לא נהגו להקפיד בכך, ואפשר שהטעם הוא מפני שהם סוברים דמה דאמרי' דצריך להיות חכם, לא שצריך שיהי' חכם בחכמת התורה, אלא שיהי' חכם בהנהגות הגבאות. וע"ע ברדב"ז על הרמב"ם שם, דכ' דמה דאין מקפידים בזמה"ז, היינו משום דהעם קיבלו על עצמם, וגם העניים מרוצים בהם, ולכן כשר אף אם אינו חכם (ודחה מש"כ הב"י, דאין קוראין לחכם

(א) **כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם- הק' העיון יעקב,** הא אין לך עוולה גדולה מזו, שהעניים סובלים צער כדי להצילנו מדינה של גיהנם. ותי' דודאי זה שיורד מנכסיו חטא לד', ולכן הקב"ה כועס עליו, וכדקאמר ר"ע דהוי כמו מלך שכעס על בנו. אלא דמ"מ הי' ק', הי' להקב"ה לפרנסו בצמצום, ולמה נמסרו מזונותיו ביד בשר ודם, וע"ז בא התירוץ כדי להצילנו מדינה של גיהנם. ועוד תי' דבאמת אין הקב"ה אוהב עניים, ומה דצויה לנו לפרנסם, היינו כדי להצילנו מדינה של גיהנם, וכ' שכן הוא הנכון, שהרי אמרי' דכעס עליהם, ומשמע דבאמת אינו אוהבם [ק"ק, שהרי טורנסרופוס נקט דהקב"ה אוהב עניים, ומ"מ אמר המשל שכעס המלך על עבדיו, ואיך שייך משל זה לדעתו דהקב"ה אוהב עניים, וצ"ע].

(ב) **וצוה עליו שלא להאכילו- הק' הרי"ף (על העיון יעקב),** מהו הדמיון לכאן, הרי כאן ציוה הקב"ה כמה פעמים לפרנס העניים, וא"כ אין המשל דומה להנמשל. וע"ש באריכות איך שביאר כל השו"ט בין ר"ע וטורנסרופוס.

(ג) **ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום קרוין עבדים, וכו'-** משמע מדברי הגמ' דהסכים לו ר"ע, ולכן השיב לו מהא דכתיב הלא פרוס לרעב לחמך, דהיינו דלעולם צריכין לפרוס לרעב לחמך, אף כשעניים מרודים תביא בית. וכ' המהרש"א דבאמת ר"ע השיב לו דגם עכשיו קרויין בנים, ממה דכתיב בנים משחיתים, ומה שהשיב לו מהא דכתיב הלא פרוס וכו', היינו להביא ראי' לדבריו, דאף עכשיו, אפי' אם באמת אינם קרויין בנים, צריכים לפרנס העניים [ויש לע' אם כוונתו לומר דאף עכשיו קרויין בנים, או דאפי' אם עכשיו אינם בנים, מ"מ צריך לפרנסם].

(ד) **חזא להו בחלמא- פי' רש"י, במוצאי יוה"כ.** וכ' המהרש"א דדקדק רש"י לפרש כן, דמסתמא היו בינונים, ולא הי' גמר דינם בר"ה [ולא צידד דהיו צדיקים, ואולי הי' פשוט לו דאם היו צדיקים דהיו נתנים צדקה מעצמן, וצ"ע], אלא ביו"כ. ומה שפי' רש"י לקמן דפש גבייהו הי' בער"ה, כ' המהרש"א דגם זה בדקדוק, די"ל דמר"ה ואילך הוי חשבון חדש [משמע דעכשיו ס"ל דאף

כעין אומות העולם, דאין סברא דמתני' איירי דוקא באומות העולם, שהרי צדוק ובייתוס ישראלים היו וטעו בדבריו (ואם אי' דכל כוונת המשנה הוא רק לאומות העולם, אבל כל מי שהוא ישראל יכול לשמש הרב ע"מ לקבל פרס, א"כ אין שום מקום לטעות בדבריו ולחשוב דאין שכר להעבודה). **וע"ע בערוך לנו** (שם) שכ' תי' אחר לקו' תוס', דמה דאין לשמש הרב ע"מ לקבל פרס, זהו רק אם רוצה הפרס רק בשביל עצמו, אבל אם מבקש הפרס רק כדי שיהי' יכול לשמש הרב יותר, זהו ודאי טוב. וא"כ, י"ל דהמשנה שם מדבר במי שרוצה הפרס רק בשביל עצמו, ומי שאומר ע"מ שיחי' בני או ע"מ שאזכה לחיי עוה"ב, י"ל דרוצה כן כדי שיהי' יכול הוא ובניו להודות להקב"ה ולשבחו לעולם ועד, ולכן שפיר צדיק גמור הוא (ומה שהק' מדריוש, י"ל שהוא ג"כ בקש אריכות ימים לו ולבניו כדי שיהיו יכולים להטיב לכלל ישראל, וא"כ שפיר הק' הגמ'). **וע"ע**

**בפנ"י** (שם) שהביא בשם הדרשות הר"ן שיש חלוק בין חסיד ובין צדיק, ואיתא דמאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דאבות, וא"כ י"ל דכאן אינו אלא צדיק גמור, אבל חסיד אינו, ואין סתירה כלל מההיא דאבות. כלומר, דמה דאמרי' לא תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, היינו אם רוצה להיות חסיד, אבל שפיר יכול להיות צדיק אפי' אם משמשו

ע"מ לקבל פרס. [וע"ע ברמ"א (י"ד ר"ב, ט"ו) שכ' דמי שאומר אתן סלע לצדקה ע"מ שיחי' בני ואם לא יחי' לא אתן, אע"ג דעובד ע"מ לקבל פרס, מ"מ פטור אם לא יחי'. וכ' הגר"א שם לעי' בתוס' שם, וכ' דבתנ"ח דחקו תוס' א"ע, וכתבו בביאור דבריו. דנראה מדברי הרמ"א דאינו נקרא ע"מ לקבל פרס אלא בכופל דבריו.] **וע"ע בעונג יו"ט** (או"ח פ"ט, ד"ה וכה"ג), שהביא מש"כ המהרש"א, דמה שאינו יכול לעשות כדי לקבל פרס, היינו דוקא היכא דעושה מצוה שהוא מחוייב בו, אבל המשים עצמו במצב דעי"ז יהי' לו היכולת לעשות מצוה, בזה שפיר יכול לעשות כן כדי לקבל שכר. ועפ"ז כ' העויו"ט ליישב קו' תוס' הנ"ל, די"ל דכאן מיירי שאין עני לפניו, או שכבר נתן שיעור שקבעו חכמים לצדקה, וא"כ בעצם אינו מחוייב ליתן פרוטה זו לצדקה. ואם עושה כן אעפ"כ, שפיר יכול לעשות כן

בשביל לקבל שכר [ועפ"ז אולי אפשר ליישב מה דאי' בסוף פ"ק דסוטה, בענין הא דמשה רבנו הי' רוצה לכנוס לא"י, דאמר לו הקב"ה, דודאי רוצה לעשות כן כדי לקבל שכר, ולכא"ק מהמשנה באבות, אבל לפי המהרש"א א"ש].

בגבאות חכם, וכ' דנהי דאי"צ להיות חכם ממש כרחב"ת, עכ"פ צריך להיות חכם, ומ"מ היום אין מקפידין אף ע"ז, ולכן תי' (וכו').

(ז) **שאלו את שלמה, איזהו בן עולם הבא- הק' העיון יעקב**, מ"ש דשאלו שאלה זו לשלמה דוקא. וכ' דאולי משום שהיו מבקשים למנותו תוך אותן שאין להם חלק לעוה"ב, ולזה שאלו איזהו בן עוה"ב, כאילו לשאול לו אם יש לו חלק לעוה"ב או לא. וע"ז השיב להם כל שכנגד זקניו כבוד, דהיינו דמה שלא מיחה בנשיו, היינו משום שהי' רוצה לכבד הזקנים באותו דור שיהיו הם המוחים. ואף שטעה בזה, שאין חולקין כבוד במקום חילול השם, אבל עכ"פ לא הי' חטאו כ"כ כדי שלא יהי' לו חלק לעוה"ב.

(ח) **אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו- כ' המהרש"א**, "יש לפרש כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתבת יד, אשר על כן נקראו חכמים סופרים". וכ' בספר **תשב"ץ** (אות תקכ"ט), "פירוש, וקיום מצות בידו. כשהצדיק נפטר מן העולם, בא מלאך אחד ומזכיר כל מה שלמד לשמה, וע"ז אמרי' אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

(ט) **האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני וכו' הר"ז צדיק גמור- פרש"י בר"ה (ד.)**, אם רגיל בכך, דהיינו דודאי מה דאומר כן אינו מושהו לצדיק גמור, אלא דאם רגיל לעשות כן, נמצא דעושה צדקה ברגילות, אפי' אם אומר כן, הר"ז צדיק גמור. וע' **רש"י בפסחים (ח:)**, וכע"ז בדבריו כאן, דפי' דהר"ז צדיק גמור היינו בדבר זה, ולא אמרי' שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו. וכ' הר"ח בר"ה שם "הר"ז צדקה גמורה".

(י) **בשביל שיחי' בני וכו'- הק' תוס' בר"ה (ד.)**, הא אי' באבות (א', ג') אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, וא"כ איך נאמר שהוא צדיק גמור. ותי', דהיינו באומות העולם, שתוהין על הראשונות. וכ' המהרש"א (שם) דהיינו מי שהנהגתו הוא

(יא) כשם שהחטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה מכפרת על אומות העולם- כ' המהרש"א, דלפי דרש זה, "גוי" דקרא קאי על גוים, ולא על ישראל, דהגוי נתרום ע"י הצדקה שעושה, כמו החטאת עושה לישראל. ולכן לא הביא הגמ' קרא דמי כעמך ישראל גוי א' בארץ כמו שהביא בשאר הדרשות.

(יב) לית לי' ביבש קצירה תשברנה- כ' בקובץ שעורים (נו), דאם איסור ביבש וכו' הוא איסור דאורייתא, א"כ יצא דשלוש מלכות יכול לדחות אף איסור דאורייתא. אבל ק', דרש"י פי' דטעם הדבר הוא משום גניבת דעת, ואם אי' דאיסור דביבש וכו' הוא איסור תורה, א"כ איך יכול איסור גניבת דעת לדחות איסור דאורייתא דביבש וכו'. אבל אם אמרי' דאיסור ביבש וכו' הוא מדברי קבלה, א"כ שפיר י"ל דאיסור גניבת דעת, שהוא איסור תורה, כמש"כ היראים במצות לא תגנוב, יהי' דוחה האיסור דדברי קבלה דביבש.

(יג) דאיבעי לי' למפלגינהו לעניי עכו"ם- הק' המהרש"א, א"כ ר' אמי גופי' למה לא עשה כן. ותי' דאולי במקומו לא היו עניי עכו"ם.

(יד) ורבא נמי לעניי עכו"ם יהבינהו- ע' בקובץ שעורים (נד) דדייק דמשמע דליכא מצוה ליתנו לגוים, ולכן נתן להם הממון כדי שלא תקיים איפרא הורמיז מצות צדקה. אבל א"כ, למה הי' צריך להא דשלוש מלכות, בלא"ה יהי' מותר ליתנו לעניי עכו"ם, שהרי אין חשש של ביבש וכו', שהרי אין כאן קיום מצות צדקה. וע"ש שהאריך בזה, ומסיק דלישראל ליכא מצוה ליתן לעניי עכו"ם, ולגוי יש מצוה, ולכן הי' צריך לטעם של שלום מלכות [ולא תי' דיוקו דמעיקרא, ולכאור' צ"ל דכיון דלדין ליכא מצוה, א"כ אף לדידהו אי"ז מצוה כ"כ, ולכן עדיף ליתנה לגוים מליחנה לישראל, כדי למעט בזכותה, וצ"ע].